

TEM raportteja

6/2014

Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmä

Marina Zarubalova

Hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittinen kehittäminen - HYVÄ
3.2.2014

Sisältö

Lukijalle	3
Johdanto	4
1. Sosiaalipalvelualan kuvaus	5
1.1 Venäjän sosiaalipalvelualan julkinen ja yksityinen sektori.....	5
1.2 Sosiaalipalveluiden lainsäädäntö.....	6
1.3 Sosiaalipalvelualan rahoitus ja valtuuksien jako.....	6
2. Sosiaalipalvelualan rakenne	7
2.1 Toimipaikat ja sosiaalihuollon palvelut.....	7
2.2 Koti- ja laitospalvelut ikäihmisille ja vammaisille.....	10
3. Julkisen ja yksityisen sektorin kuntoutuslaitokset	13
3.1 Kuntoutuslaitosten palvelut.....	13
3.2 Hoito- ja kuntoutuspalvelut vammaisille lapsille.....	16
4. Mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille	19
4.1 Venäläinen potentiaalinen asiakas.....	19
4.2 Sosiaali- ja terveystieteiden myyntikanavat.....	20
5. Lähteitä	21

Lukijalle

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) strategien HYVÄ-ohjelman painopisteinä ovat hoito- ja hoiva-alan yritysten kasvu ja kansainvälistyminen, alan osaavan työvoiman saannin turvaaminen ja palvelujen asiakaslähtöisyyden kehittäminen. Kansainvälistymisen ja viennin edistämisen toimenpiteet koottiin keväällä 2012 käynnistettyyn FinlandCare-ohjelmaan. Sen keskeisin kohdealue on Venäjä ja erityisesti Pietarin alue. FinlandCare-ohjelman käytännön toteutuksesta vastaa Finpro TEM:n sille myöntämän avustuksen ja ohjelmaan osallistuvien yritysten osuuksien turvin (www.finlandcare.fi).

FinlandCare-ohjelman käynnistämisen keskeisenä lähtökohtana on Nordic Health Care Group Oy:n ministeriölle vuonna 2010 laatima selvitys sosiaali- ja terveyspalvelujen viennin edellytyksistä.¹ Taustaselvityksen perusteella toiminta on käynnistynyt terveyspalveluista ja nimenomaan terveysmatkailusta. Em. selvityksen lisäksi ministeriö on tuottanut vuonna 2012 yksityiskohtaisemman katsauksen Venäjän terveyspalvelujärjestelmästä sekä vanhusten kotipalvelumarkkinoiden tilanteesta Pietarissa.

Terveyspalvelujen rinnalla FinlandCare-ohjelmassa on käynnistetty yhteistyö hoiva- ja kuntoutusalan yritysten kanssa kansainvälistymisverkoston luomiseksi ja vientiponnistelujen käynnistämiseksi myös näihin palveluihin. Toimintaympäristön tuntemus on tässäkin keskeinen lähtökohta, minkä vuoksi Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmästä on laadittu käsillä oleva kartoitus. Järjestelmän keskeisten piirteiden tuntemus auttaa ymmärtämään, millaisia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille yrityksille tarjoutuu esimerkiksi palvelujen tarjoamisessa Suomeen matkaillevien venäläisille.

Vuoden 2014 aikana panostetaan sekä HYVÄ-ohjelman että FinlandCare-ohjelman toimenpiteissä vahvasti yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiin. Nyt julkaistava, Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmää koskeva kuvaus täydentää tietoa Venäjän markkinoista ja Suomeen saapuvien venäläisten matkailijoiden tarpeista ja kiinnostuksen kohteista.

Helsingissä helmikuussa 2014

Ulla-Maija Laiho

kehitysjohtaja

TEM/HYVÄ -ohjelma

¹ Lähde: www.tem.fi/index.php?C=97982&s=2683&xmid=4493

Johdanto

Vammaisten elämänlaadun peruskriteerinä on sosiaalikutoutuksen ja terveydenhuollon palveluiden taso. Ennaltaehkäisy, lasten varhaisdiagnostiikka ja vammaisten kuntoutus tulee integroida sosiaaliin ympäristöön ja varmistaa heille mahdollisimman suuri itsenäisyys. Nykyinen Venäjän sosiaalipalveluala on vielä kehitysvaiheessa. Venäjän presidentti on kehottanut ”etsimään julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudella erilaisia ratkaisuja ja luomaan houkuttelevia toimintaympäristöjä yrityksille”.²

Sosiaalipalvelualan malli, joka perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, ei vastaa täysin väestön vaatimuksiin korkealaatuisista sosiaalipalveluista. Ikääntyneiden määrä Venäjällä kasvaa jatkuvasti ja lisää kysyntää hoito- ja hoivapalveluihin. Lisäksi sosiaalipalveluala kärsii ammattitaitoisen henkilöstön puutteesta.

Sosiaalisesta hyvinvoinnista vastaa valtio ja julkinen sektori. Venäjän Federaatiosubjekteissa kehitetään ja toteutetaan erilaisia kehitysohjelmia ikääntyneiden ja vammaisten elämänlaadun parantamiseksi. Kaikkien toimenpiteiden toteuttamiseen ja palveluihin järjestämiseen ei kuitenkaan riitä varoja, ja kysyntä hoivapalveluihin sekä kuntoutukseen kasvaa merkittävästi. Lisäksi teknologian kehitys tarjoaa jatkuvasti uusia ratkaisuja, jotka lisäävät palvelujen kysyntää. Federaatiosubjektissa on riittämättömästi julkisia kuntoutuskeskuksia sekä lapsille että aikuisille ja sosiaalipalvelualan yritystoiminta on kehittynyt hitaasti. Teknologiaa ei vielä riittävästi ole hyödynnetty julkisella puolella.

Jos vanhemmat vammaisine lapsineen ja lapset ikääntyneine vanhempineen eivät saa apua julkiselta puolelta, he etsivät hoidon ja kuntoutuksen erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia itsenäisesti. Usein asiakkaat joutuvat odottamaan tarvittavaa tehokasta hoitoa pitkän aikaa. Kansalaisten valmius käyttää enemmän omia varoja korkealaatuisiin sosiaali- ja terveystalouteen lisääntyy jatkuvasti. Nykyään asiakkaat käyttävät yhä enemmän yritysten maksullisia kuntoutus-, hoito- ja hoivapalveluita.

Vammaisten ja ikääntyneiden kuntoutushoidon kulttuuri ulkomailla on paljon kehittyneempää kuin Venäjällä. Venäläisiä houkuttelee ulkomailla hoidon paremmat hoitotulokset ja luottamus ulkomalaisiin lääkäreihin. Saksan ja Israelin klinikoilla on pitkä kokemus venäläisten asiakkaiden hoito- ja kuntoutuspalveluista. Venäjän markkinoilla Suomi ei ole vielä tunnettu sosiaalipalveluiden tuottaja. Suomalainen huippuosaaminen, korkeatasoinen palvelulaatu, tutkimuksien hyödyntäminen sekä teknologian käyttöönotto lisäävät kuitenkin mahdollisuuksia yrityksille kansainvälisillä markkinoilla. Muiden maiden hyvät käytännöt tulisi myös hyödyntää kansainvälistymisessä ja viennin edistämisessä.

Venäjän sosiaalipalveluanalyysin tavoitteena on kuvata järjestelmän historiaa, nykytilannetta, sosiaalipalveluiden muotoja ja tuottajia tiedoilla, jotka perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön, tilastotietoihin ja lehdistökatsauksiin. Sosiaalipalvelualan kuvaus antaa pohjaa suomalaisille yrityksille matkailijoille tarjottavien palveluiden kehittämistä varten kansainvälisillä markkinoilla.

² Lähde: <http://ria.ru/economy/20140121/990441999.html>

1. Sosiaalipalvelualan kuvaus

1.1 Venäjän sosiaalipalvelualan julkinen ja yksityinen sektori

Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmä alkoi kehittyä 1990-luvulla. Sosiaalipolitiikassa on tapahtunut paljon muutoksia. On kehitetty uutta sosiaalipoliittista lainsäädäntöä ja sosiaalipalvelujärjestelmään liittyviä tukia ja palveluita. Nykyisin Venäjällä yleisen sosiaalipolitiikan peruslinjoista vastaa federaatiotasot eli valtio. Federaatiotasot vastaa myös sosiaalipalveluiden laatustandardien kehittamisestä. Sosiaaliturva ja – palveluiden varsinaiset toimivaltuudet ovat nykyisin valtuutettu alueille eli federaatiosubjekteille³. Alueilla luodaan federaation yleistä lainsäädäntöä vastaava aluetason lainsäädäntö sosiaalitukien maksatusten toimeenpanemiseksi sekä sosiaalipalveluiden tuottamiseksi.

Sosiaalisesta hyvinvoinnista vastaa valtio ja julkinen sektori. Käytännössä federaationsubjektien sosiaalipalvelulaitokset palvelevat ikääntyneitä ja vammaisia ihmisiä tarjoten heille elämäntilanteesta riippuen sosiaalipalveluita. Näihin tarkoituksiin ei kuitenkaan ole riittäviä varoja.

Yksityiseen sektoriin kuuluvat sosiaalipalveluyritysten lisäksi myös yhdistykset sekä hyväntekeväisyys- ja uskonnolliset järjestöt, joiden toiminta liittyy vanhuksien ja vammaisten sosiaalipalveluihin. Kolmannen sektorin järjestöt, yhtiöt ja säätiöt tarjoavat vanhuksille ja vammaisille hoito-, oikeus- ja koulutuspalveluita ja muuta tukea. Vammaisjärjestöt auttavat sosiaalipalveluiden järjestämisessä. Suurin osa järjestöjen tehtävistä on veteraanien ja vammaisten yleisiä sosiaalisten ongelmien käsittelyä eikä varsinaista ikääntyneiden ja vammaisten hyvinvoinnin edistämistä.

Venäjän järjestelmässä sosiaalitet eivät ole universaaleja, vaan ne kohdistuvat tiettyihin ryhmiin, jotka tarvitsevat tukea eli käytännössä pienituloisille ja vähävaraisille. Näiden tukien osalta federaation tasolla määritetään minimi ja alueet päättävät tarkemmat summat. Ikääntyvillä ja vammaisilla on lain mukaan mahdollisuus saada rahallisia tai palveluettuja. Monet materiaaliset edut muutettiin rahaksi. Vanhukset ja vammaiset päättävät itse rahan käytöstä.

Demografiset ja sosiaali-taloudelliset prosessit ja väestön terveydentilan kehitys ovat vaikuttaneet hoito- ja hoivapalveluita tarvitsevien ihmisten määrän kasvuun. Venäjän väestön ikääntyminen lisää merkittävästi sosiaalipalveluiden kysyntää. Venäjällä joka kolmas on eläkeläinen. Vuonna 2011 oli 40 167 426 eläkeläistä. Eniten eläkeläistä asuu Moskovassa – 2 669 966 ja pääkaupunkiseudulla – 1 878 776 henkeä.⁴ Pietarissa asuu yli 1,2 miljoonaa eläkeikäistä. Teini-ikäisiä on puolet vähemmän kuin 25 vuotta täyttäneitä ja eläkeläisten määrä kasvaa 1 000 000 ihmisellä vuosittain.⁵ Vanhuksille suunnattujen palveluiden kysyntä kasvaa merkittävästi. Vuonna 2013 Venäjän keskimääräinen työeläke oli 10 400 ruplaa (noin 260 euroa). Se on noin 38 % keskipalkasta.

Hoito- ja hoivapalveluiden kysyntä kasvaa jatkuvasti, mutta yksityinen sektori ei ole kehittynyt vielä riittävästi. Yrityksillä on mahdollisuus myös saada edullista verotusta ja tukea paikallishallinnon kautta. Monet yritykset toimivat klinikoiden yhteydessä ja tarjoavat ikääntyneille hoivapalveluita ja hoitoa täysihoitolaitoksissa. Kaikilla ei kuitenkaan ole varaa tällaiseen hoitoon. Vaikeimpaan tilanteeseen joutuvat yleensä keskiluokkaiset perheet, joilla ei ole oikeutta hakea julkisia palveluita ja joiden tulotaso ei riitä yksityisten hoivapalveluiden käyttöön. Venäjän suuriin kaupunkeihin on muodostumassa kasvava korkealaatuisista hoito- ja hoivapalveluista kiinnostunut asiakasryhmä,

³ Venäjän federaatio on rakenteeltaan liittovaltio, joka koostuu 83 itsehallinnollisesta osasta, tasoarvoisista federaatiosubjekteista eli liittovaltiosubjekteista. Venäjällä on kolme hallintotasoa: federaatio, alueen ja subjektien hallinto (tasavallat, alueet, aluepiirit, autonominen alue, liittokaupungit) ja paikallishallinto (piirit, kaupungit, kylät).

⁴ Lähde: <http://finam.info/news/v-rf-zafiksirovano-rekordnoe-chislo-pensionerov/>

⁵ Lähde: http://1prime.ru/state_regulation/20130619/764228632.html

jolla ei ole aikaa tai taitoa järjestää hoitoa omille vanhemmilleen. Kansalaisten tulo- ja koulutustason nousu muuttavat kysyntää, ja ihmiset ovat valmiita maksamaan laadukkaimmista palveluista.

1.2 Sosiaalipalvelualan lainsäädäntö

Vuonna 1995 ja myöhemmin 2000-luvuilla Venäjällä hyväksyttiin erilaisia lakeja sosiaalipalveluista. Niiden pohjalta toteutetaan sosiaalipolitiikkaa federaatiosubjekteissa. Federaatiosubjekteissa hyväksytään määräyksiä, joiden mukaan paikallisella tasolla rahoituksesta riippuen on mahdollista käynnistää erilaisia sosiaalipalvelualan kehitysohjelmia.

Venäjän perustuslain mukaan ”18 vuotta täyttäneiden työkykyisten lasten on huolehdittava työkyvyttömistä vanhemmistaan”. Laki velvoittaa lapset huolehtimaan ikääntyvistä vanhemmistaan. Työkyvyttömillä tarkoitetaan vammaisia ja eläkeikäisiä: miesten eläkeikä on 60 vuotta, naisten 55 vuotta. Julkinen sosiaalihuoltojärjestelmä tarjoaa hoitopalveluita vain niille vanhuksille, joilla ei ole lapsia tai joiden lapset eivät pysty järjestämään vanhemmille tarvittavaa hoitoa taloudellisista tai terveydellisistä syistä.

Tämä analyysi käsittelee sosiaalipalvelujärjestelmää, joka toimii Venäjällä näiden lakien mukaan muutoksineen:

- Venäjän Federaation laki № 195-FZ (10.12.1995) ”Venäjän sosiaalipalveluiden perusteista”
- Venäjän Federaation laki № 122-FZ (02.08.1995) ”Venäjän sosiaalipalveluista ikääntyville ja vammaisille”
- Venäjän Federaation laki № 5-FZ (12.01.1995) ”Veteraaneista”
- Venäjän Federaation laki № 181-FZ (24.11.1995) ”Vammaisten sosiaaliturvasta Venäjällä”
- Venäjän Terveysministeriön määräys № 218 (15.09.1995) ”Ikääntyneille ja vammaisille kotipalveluiden saamisen menettelytavat ja ehdot”
- Muut Venäjän ja federaatiosubjektien normatiiviset määräykset

Vuonna 2010 Venäjän presidentin toimeksiannosta ja federaatiosubjektien sosiaaliohjelmien perusteella laadittua uutta Venäjän Terveysministeriön lakiehdotusta ”Venäjän sosiaalipalvelun perusteista” ei ole vielä hyväksytty. Nykyinen sosiaalipalvelualan malli, joka perustuu olemassa oleviin lainsäädäntöihin, ei vastaa täysin väestön korkealaatuisiin sosiaalipalveluiden tarpeisiin. Lainsäädännössä oikeus sosiaalipalveluihin on määritelty palveluiden kuvauksella ja tarjottavien palveluiden laajuus jää sosiaalipalvelukeskuksen määriteltäväksi. Tämä aiheuttaa alueellisia eroja palveluiden saatavuudessa, laadussa ja turvallisuudessa.

1.3 Sosiaalipalvelualan rahoitus ja valtuuksien jako

Federaatiosubjektit ovat vastuussa julkisen sosiaalipalvelujen järjestämisestä ja rahoituksesta. Rahoitus muodostuu Venäjän Federaatiosubjektien tuloista ja osittain federaation subventioista. Suurin osa federaatiosubjektien, aluepiirien ja kaupunkien budjetin menoista menee sosiaalialan rahoitukseen.

Muu rahoitus muodostuu seuraavista lähteistä:

- sosiaalisäätiöiden varat
- pankkilainat ja muiden luotonantajien varat

- valtion sosiaalipalveluorganisaatioiden yritystoiminnan tulot
- osakkeiden tulot
- asiakasmaksut
- hyväntekeväisyyden varat
- muut lähteet, jotka ei ole Venäjän lainsäädännön mukaan kielletty

Venäjän Sosiaaliturvarahasto ja sen alueelliset valtiolliset organisaatiot ja perustetut sivuosastot rahoittavat sosiaaliturvaa. Venäjän Sosiaaliturvarahasto korvaa mm. matkapaketit tai julkisen liikenteen matkakorvaukset kotimaisiin parantoloihin ja hoitolaitoksiin sekä vammaisten apuvälineet ja proteesit.

Venäjän Federaation sosiaalipalvelun toimivaltaan kuuluu:

- politiikan perustan määrittäminen
- lakien hyväksyntä ja valvonta
- neuvonta
- tilastointi
- tutkimus ja koordinointi
- kansainvälisen yhteistyön kehittäminen

Federaatiosubjektien toimivalta:

- federaation lain täytäntöönpano
- alueellisen sosiaalipalveluohjelmien suunnittelu, rahoitus ja toteuttaminen
- sosiaalipalvelujärjestelmän rakenteen määrittäminen ja sen toiminnan järjestäminen
- sosiaaliyksiköiden toiminnan koordinointi ja toiminnan järjestäminen
- sosiaalipalveluja tuottavien organisaatioiden perustaminen, ohjaus ja ylläpito
- muut toimivaltuudet

2. Sosiaalipalvelualan rakenne

2.1 Toimipaikat ja sosiaalipalvelut

Venäjän sosiaalipalveluala on monien sosiaalipalveluorganisaatioiden toiminnan kokonaisuus. Kokonaisuuteen kuuluvat arjen-, terveys- ja oikeuspalveluiden, toimeentulotuen, psykologisen ja pedagogisen tuen sekä sosiaalisopeutumisen ja kuntoutuspalveluiden tarjoaminen. Tilaston mukaan 19 000 000 ikäihmistä, vammaista ja perhettä lapsineen saa vuosittain sosiaalipalveluita Venäjällä.

Kaikki sosiaalipalvelutuottajat kuuluvat yhteen järjestelmään, joka koostuu julkisista organisaatioista ja sosiaalipalveluja tuottavista laitoksista ja yksiköistä. Sosiaalipalvelujen tuottaminen Venäjällä on perinteisesti kuulunut julkiselle sektorille.

Ikääntyneiden ja vammaisten sosiaalipalvelut toteutetaan kotipalveluna, hoitolaitoksissa, päivähoitoyksiköissä ja erilaisissa sosiaalikeskuksissa. Venäjän № 195–FZ lain mukaan sosiaalipalvelun organisaatiot jaetaan asiakkaan kuntoisuuden mukaan seuraaviin ryhmiin:

- Hoitolaitokset

Laitoshoitoa tarjotaan hoitolaitoksissa vain niille ikääntyneille ja vammaisille, jotka ovat osittain tai kokonaan menettäneensä kykynsä elää itsenäisesti ja tarvitsevat vakituista huolenpitoa ja valvontaa ympäri vuorokauden. Tällaisten majoituksen sisältävien sosiaalihuollon yksiköiden nimi voi olla esimerkiksi ikääntyneiden ja vammaisten vanhainkoti, hoitokoti, sotaveteraanikoti, ikääntyneiden ja vammaisten erikoishoitokoti, neuropsykiatrinen hoitolaitos eli mielisairaala, ikääntyneiden ja vammaisten tehohoidon laitos, palvelukoti, kehitysvammaisten hoitokoti, gerontologinen keskus tai muu.

- Tilapäisasumisen hoitolaitokset

Tilapäistä päivä- tai yöhoitoa tarjotaan toimintakykyisille ikääntyneille ja vammaisille sekä orvoille, ilman vanhempien hoitoa oleville lapsille, kodittomille kansalaisille sekä niille, jotka joutuivat vaikeaan elämäntilanteeseen.

- Hoito-osastot

Sosiaalipalveluita tarjotaan kansalaisille ilman majoituspalveluita.

- Keskitetyt monialaiset sosiaalipalvelukeskukset

Monialaiset sosiaalikeskukset järjestävät sekä laitoshoitoa ja päivähoitoa että kotipalveluita.

- Kotipalveluyksiköt

Kotipalvelua järjestetään perheettömille ihmisille, jotka eivät täysin tai osittain kykene huolehtimaan itsestään ja tarvitsevat vakinaista tai tilapäistä hoitoa.

- Hätäkeskukset

Sosiaalipalveluyksiköt tarjoavat asiakkaille kiireellisissä tapauksissa neuvontapalveluita sosiaalipalveluihin, psykologisiin, pedagogisiin ja oikeuspalveluihin liittyviin kysymyksiin.

Vuodesta 2004 alkaen sosiaalipalvelutuottajien toimintaa valvoo ja ohjaa Federal Service on Surveillance in Healthcare and Social Development of the Russian Federation (Roszdravnadzor). Vuonna 2010 Roszdravnadzor on teettänyt Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmän analyysin. Tutkimuksen perusteella on selvitetty, että Venäjällä toimii 6038 sosiaalipalvelutuottajaa omistusmuodosta riippumatta. Niistä lasten ja perheiden palveluntuottajia oli 2000 kpl ja ikääntyneiden ja vammaisten 1600 kpl. Sosiaalipalvelulaitoksissa oli 374 222 vuodepaikkaa.

Sosiaalipalvelun kansallisen standardin perusteella on vahvistettu 22 sosiaalipalveluorganisaation lajia, jotka on kuvattu alla olevassa taulukossa.⁶ Tässä taulukossa on esitelty sosiaalipalvelutuottajien viralliset määrät vuonna 2010 Roszdravnadzorin sosiaalipalvelujärjestelmän analyysin perusteella.

⁶ О системе учреждений и предприятий социального обслуживания в Российской Федерации, www.cyberleninka.ru/article/n/o-sisteme-uchrezhdeniy-i-predpriyatiy-sotsialnogo-obsluzhivaniya-v-rossiyskoy-federatsii

Taulukko 1. Sosiaalipalvelutuottajien määrät vuonna 2010

Nº	Sosiaalipalvelutuottajat	yhteensä, kpl	kokonaismäärästä, %	vuodepaikkojen määrä
1	alaikäisten sosiaalikutoutuskeskus	812	13,5 %	21 785
2	lasten turvakoti	300	4,9 %	9 700
3	orpojen ja ilman vanhempien hoitoa olevien lasten sosiaalipalvelukeskus	23	0,4 %	981
4	mielenterveysongelmallisten vammaisten lasten asumispalveluyksikkö	144	2,4 %	35 591
5	fyysisesti kehitysvammaisten lasten asumispalveluyksikkö	6	0,1 %	560
6	lastenkuntoutuskeskus	255	4,3 %	8 487
7	lasten ja perheiden sosiaalipalvelukeskus	534	8,8 %	4 747
8	keskitetty monialainen sosiaalipalvelukeskus	1 444	23,9 %	14 654
9	psykologisten ja pedagogisten palveluiden sosiaalikeskus	17	0,3 %	20
10	häätäkeskus	6	0,1 %	-
11	naisten kriisikeskus	10	0,2 %	33
12	ikääntyneiden ja vammaisten sosiaalipalvelukeskus	552	9,2 %	4 170
13	ikääntyneiden ja vammaisten hoitolaitos	103	1,8 %	7 162
14	ikääntyneiden ja vammaisten erikoishoitokoti	55	0,9 %	8 657
15	neuropsykiatrinen hoitolaitos	492	8,2 %	138 411
16	perheettömien ikääntyneiden palvelukoti	65	1 %	4 123
17	ikääntyneiden ja vammaisten hyvinvointilaitos	45	0,7 %	3 673
18	gerontologinen keskus	41	0,6 %	8 254
19	kodittomien sosiaalipalvelukeskus	99	1,7 %	5 614
20	gerontopsykiatrinen keskus	7	0,1 %	1 070
21	ikääntyneiden ja vammaisten vanhainkoti	727	12 %	76 621
22	sota- ja työveteraanien hoitolaitos	80	1,3 %	12 625
23	muut	221	3,6 %	7 284
Yhteensä		6 038		374 222

Suurin osa sosiaalipalvelutuottajista tarjoaa hoitopalveluita, jotka edellyttävät lääketieteellisen toiminnan lupaa. Nykyisin lupa on 72,4 % sosiaalipalvelutuottajista.

Sosiaalipalveluihin kuuluvat myös:

- Toimeentulotuki

Rahan, ruoan, välttämättömien elintarvikkeiden ja kulutustuotteiden ja apuvälineiden muodossa toimeentulotuki myönnetään kansalaisille, jotka ovat vaikeassa elämäntilanteessa. Venäjän subjektien toimeenpanovallan elimet määräävät tuen perusteita ja menettelytapoja. Toimeentulotuki myönnetään Venäjän Sosiaali- ja terveysministeriöstä tukea hakeville vähävaraisille kansalaisille.

- Neuvontapalvelut

Sosiaalipalvelukeskukset tarjoavat asiakkaille neuvontapalveluita sosiaalipalveluihin sekä psykologisiin, pedagogisiin ja oikeuspalveluihin liittyviin kysymyksiin.

- Kuntoutuspalvelut

Sosiaalipalveluosastot tarjoavat vammaisille kuntoutuspalveluita. Lisäksi tarjotaan hoitolaitoksissa ja päivähoitoyksiköissä hyvinvointipalveluita.

Maksuttomat ja maksulliset sosiaalipalvelut

Sosiaalihuollon organisaatiot tarjoavat sekä maksuttomia että maksullisia sosiaalipalveluja. Sosiaalipalveluiden komissio arvioi hakijan palvelutarpeen ja laatii listan ja aikataulun myönnettävistä palveluista. Listan ulkopuolisia palveluita voidaan tarjota lisämaksusta.

Maksuttomat julkiset sosiaalipalvelut järjestetään № 195-FZ lain mukaan ja niitä saavat:

- perheettömät ikääntyneet ja vammaiset, jotka eivät selviydy itsenäisesti, joiden eläke lisäneen alittaa federaation subjektin määrittelyn toimeentulominimin
- ikääntyneet ja vammaiset, joiden vaikea elämäntilanne liittyy työttömyyteen, luonnononnettomuuksiin tai katastrofeihin tai jotka ovat kärsineet aseellisista tai etnisistä konflikteista
- alaikäiset, jotka ovat vaikeassa elämäntilanteessa

Maksullisten sosiaalipalvelujen maksusuoritusmenettelyä ja suorituksia määrittävät federaatiosubjektit. Suoritukset riippuvat kunnan määrittelemästä eläkeläisten toimeentulominimistä.

2.2 Koti- ja laitospalvelut ikäihmisille ja vammaisille

Julkinen sektori

Julkiset sosiaalipalvelut tarjotaan sosiaalipalveluihin oikeutetuille ikääntyneille ja vammaisille sekä laitoksissa että kotona.

Vuonna 2013 Moskovassa toteutettiin suuri I. ryhmän⁷ vammaisten elinolosuhteiden ja elämäntavan tutkimus. Kyselyn, johon osallistui 88 000 ihmistä, perusteella todettiin, että erityisesti vammaiset tarvitsevat hoivapalveluita kotona, hoiva-avustajien, lakimiehen, psykologin palveluita sekä apuvä-

⁷ Venäjällä vammaisia luokitellaan ryhmittäin I-III. I ryhmään kuuluu vakavimpia.

lineitä ja toimeentulotukea. Tutkimus osoitti, että eniten tarvitsevat apua vammaiset vuodepotilaat (Moskovassa heitä on 10 000 ihmistä) sekä 30 000 perheetöntä tai yksin asuvaa ihmistä.⁸

Venäjän väestön ikääntyminen ja iäkkäiden haluttomuus joutua julkisiin vanhainkoteihin lisää kotipalvelujen kysyntää. Suurin osa haluaa ja saa sosiaalipalvelut kotipalveluina. Perheettömille ihmisille, jotka eivät selviydy itsenäisesti, tarjotaan sosiaali- ja terveyspalveluita kotiin. Venäjän lainsäädännön mukaan oikeus saada sosiaalipalveluita kotiin on vain niillä, joilla ei ole lapsia tai joiden lapsilla ei ole mahdollisuutta huolehtia heistä. Sosiaalipalvelut järjestetään henkilökohtaisen palvelusuunnitelman mukaan. Tarvittavia palveluita voi joutua jonottamaan sosiaalikeskuksen henkilöstötilanteesta riippuen.

Lain mukaan perheettömille ikääntyneille ja vammaisille tarjotaan seuraavat koti- ja terveyspalvelut: ruokapalvelu, siivousapu, ruokailussa avustaminen, hygieniapalvelut, lääkkeiden ja välttämättömien elintarvikkeiden ja kulutustuotteiden hankinta, asumiseen liittyvien maksujen hoitaminen, lääkärin kutsuminen kotiin, lääkkeiden anto hoitavan lääkärin ohjeiden mukaisesti, yksinkertaisten lääketieteellisten toimenpiteiden suorittaminen (kuumeen ja verenpaineen mittaaminen, siteiden vaihto yms.), oikeudellisten palveluiden hankinta, vierailut sairaalassa ja hoitoon hakeutumisessa avustaminen. Tarkemmin Pietarin alueen ikääntyville suunnattujen kotipalvelujen markkinasta on kuvattu Olga Makeevan Finpron selvityksessä.⁹

Majoituksen sisältävät sosiaalipalvelut eli laitospalvelut ikäihmisille ja vammaisille Venäjällä tarjotaan seuraavissa palveluasumisen muodoissa:

- Palvelukoti

Palvelukodit ovat tarkoitettu perheettömille ikääntyneille ja ikääntyneille aviopareille, jotka eivät tarvitse jatkuvaa ympärivuorokautista hoitoa tai apua, mutta tarvitsevat muutoin säännöllistä apua päivittäisissä toiminnoissa. Palvelukodit eivät ole sairaaloita. Ihmiset asuvat itsenäisesti asunnoissa ja talon asukkaita palvelee päivystäjä vuorokauden ympäri.

- Vanhainkoti

Vanhainkodissa tarjotaan ympäri vuorokauden palveluita ikääntyneille, joiden toimintakyky on rajoittunut ja jotka tarvitsevat jatkuvasti ulkopuolista apua ja vakituista huolenpitoa.

- Neuropsykiatrinen hoitolaitos

Erikoissairaanhoidolaitos on tarkoitettu mielenterveysongelmallisille ikääntyneille. Niissä asukkaat asuvat yleensä vakinaisesti ja tarvitsevat vakituista huolenpitoa ja valvontaa ympäri vuorokauden.

Esittelen vielä seuraavia esimerkkejä vertailua varten. Venäjän tilastokeskuksen perusteella vuonna 2011 toimi 1 151 ikääntyneiden ja vammaisten sosiaalihoitolaitosta, joiden palveluja käytti 267 134 ihmistä. Lisäksi oli 231 palvelukotia, 11 301 kotipalveluiden yksikköä, 1346 päivähoitoyksikköä, joista 512 tilapäisasumisen yksikköä ja 834 palvelukeskuksen päivähoitoyksikköä.¹⁰ Palvelukodille on melko paljon kysyntää, koska näiden palveluihin ihmiset ovat jonottaneet ja monissa federaatiosubjektissa niitä ei ole.

⁸ Lähde: www.molnet.ru/mos/ru/disabled_persons/o_81514

⁹ Sosiaalipalvelut. Toimialaraportti 5/2012

¹⁰ Lähde: www.fedstat.ru

Seuraavassa taulukossa on esitelty sosiaalipalvelujen yksiköiden ja osastojen viralliset määrät vuonna 2006 ja 2011 Venäjällä, pääkaupunkiseudulla ja Luoteisvenäjällä.

Taulukko 2. Hoitolaitosten, palvelukotien ja kotipalveluiden yksiköiden määrät 2006 ja 2011

	Ikääntyneiden ja vammaisten hoitolaitokset, lkm		Tilapäisasumisen osastot, lkm		Palvelukoti, lkm		Kotipalveluyksiköt, lkm	
	2006	2011	2006	2011	2006	2011	2006	2011
Moskova	36	36	0	0	4	4	1 061	1 071
Pietari	17	18	9	12	13	18	257	245
Karjalan tasavalta	9	7	11	14	1	0	55	54
Arkangelin alue	24	22	5	14	3	0	60	61
Leningradin alue	15	15	16	16	3	2	63	62
Moskovan alue	33	38	15	19	4	3	438	422
Murmanskin alue	9	9	0	2	0	1	25	31
Vologdan alue	34	35	1	0	44	22	85	53
yhteensä Venäjällä	1 648	1 151	603	512	547	231	11 941	11 301

Lähde: <http://fedstat.ru>

Jos verrataan eri vuosien lukumääriä, sosiaalipalvelutuottajien määrät vähenevät, mutta kysyntä näihin palveluihin kasvaa vuosi vuodelta.

Yksityinen sektori

Venäjällä yksityisen ja kolmannen sosiaalipalvelutoiminta on kehittynyt erittäin hitaasti. Nykyään Venäjällä sosiaalipalvelualalla toimii vain noin 1 % yritystä. Työministeriön tilastojen mukaan julkiset organisaatiot palvelevat 26 miljoonaa ihmistä ja yksityiset palvelevat 27 tuhatta ihmistä vuosittain.¹¹

Yritysten rahoitus muodostuu omista varoista tai hyväntekeväisyyden lähteistä sekä asiakkaiden palvelumaksuista. Sosiaalipalveluiden yksityisen sektorin kehittämisen, palvelulaadun ja kilpailukyvyn kasvun sekä palvelujen saatavuuden ja valinnanvapauden esteenä on julkisten hankintojen kilpailutuksen puute. Kilpailu loisi tasa-arvoisia mahdollisuuksia saada julkista rahoitusta.

Yritykset tarjoavat sosiaalipalveluita sekä hoitolaitoksissa että kotona. Yksityisiä vanhainkoteja on ilmestynyt Pietariin ja Moskovaan. Yksityisen sektorin sosiaalipalveluyritykset vastaavat asiakkaiden tarpeisiin ja kansalaisten valmius käyttää enemmän omia varoja korkealaatuisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin lisääntyy jatkuvasti.

¹¹ Lähde: www.rg.ru/2014/01/28/sfera.html

3. Julkisen ja yksityisen sektorin kuntoutuslaitokset

3.1 Kuntoutuslaitosten palvelut

Vammaisten kuntoutusohjelmien ja kuntoutustoimenpiteiden kehittäminen on aloitettu Venäjällä. Niiden avulla luodaan malleja kuntoutuskeskuksiin ja otetaan käyttöön innovatiivisia teknologioita. Yhä enemmän kiinnitetään huomiota kokonaisvaltaiseen sosiaalikutoutukseen. Tilaston mukaan Venäjällä on 1327 julkista kuntoutuslaitosta. Tähän määrään kuuluvat laitokset sekä päihdeongelmallisille ja psykiatrisille potilaille että sosiaalikutoutuslaitokset aikuisille ja lapsille. Noin 600 laitosta on erikoistunut vammaisten hoitoon.¹²

Venäjällä fysioterapia käsitetään paljon laajemmin kuin esim. Suomessa. Lääkäri saattaa määrätä fysioterapeuttisia hoitoja. Näihin hoitoihin kuuluu lääkintävoimistelu, hieronta, vitamiinipistokset, parafiinihoidot, kuppaus (ei sisällä veren imemistä), höyryhengitys, savihoidot, lämpö ja valohoidot, jotka asiakas saa poliklinikan yhteydessä olevalla fysioterapia-osastolla.

Julkiset kuntoutuspalvelutuottajat tarjoavat vammaisille ja onnettomuuden tai leikkauksen läpikäyneille henkilökohtaisen kuntoutusohjelman terveydentilanteesta riippuen. Kuntoutus järjestetään yleensä terveysasemilla sekä hoitolaitoksissa.

Ikääntyneille ja vammaisille esimerkiksi julkisissa sosiaalikeskuksissa tarjotaan seuraavia kuntoutuspalveluita:

- fyysinen kuntoutus: liikunta, hoito- ja urheiluhieronta, venyttely, vesiterapia, hieronta
- psykologinen ja pedagoginen kuntoutus: musiikki-, leikki, taide-, psykoterapia jne.
- puheterapia: puheen korjaus, hieronta, hengitysliikunta jne.
- fysioterapia: ultraääni-, laser-, sähköhoidot jne.

Esimerkiksi vammaisille lapsille tarjottavia palveluita:

- hoitopalvelut: hieronta, liikunta, ratsastus, kuntosalin ja pallomeren käyttö
- terveyspalvelut: kuumeen ja verenpaineen mittaaminen, lääkkeiden anto jne.
- apuvälineiden hankinta
- muut

Moskovan nykyaikaisemmassa kuntoutuslaitoksessa on myös uusi hoitomuoto – etäkuntoutus. Ohjaaja järjestää online-vastaanottoja potilaiden kanssa ja näyttää sekä varmistaa harjoitusten oikean suorittamisen.¹³

Tilaston mukaan vuonna 2013 Moskovassa asui 1 200 000 vammaista henkilöä. Heistä oli 252 000 työkykyistä, 900 000 eläkeläistä, 39 000 nuorta ja 33 000 lasta. Lisäksi liikkumiseensa tukea tarvitsevia vammaisia henkilöitä oli 21 000 ja pyörätuolin käyttäjiä oli 10 800. Yli 15 500 näkövammaista ja sokeaa ja noin 7000 kuulovammaista.¹⁴

Moskovassa toimii 11 julkista kuntoutuskeskusta ja 87 kuntoutusosastoa kattaen palvelut CP-vammaisille lapsille, selkäranganvammaisille ja mielenterveysongelmallisille. 29 osastoa on tarkoitettu vammaisille lapsille. Moskovan kehitysohjelman tavoitteena on avata vielä 26 kuntoutuskes-

¹² Реабилитационные центры России, www.mxkr.ru/ru/reabilitatsionnye_tsentry

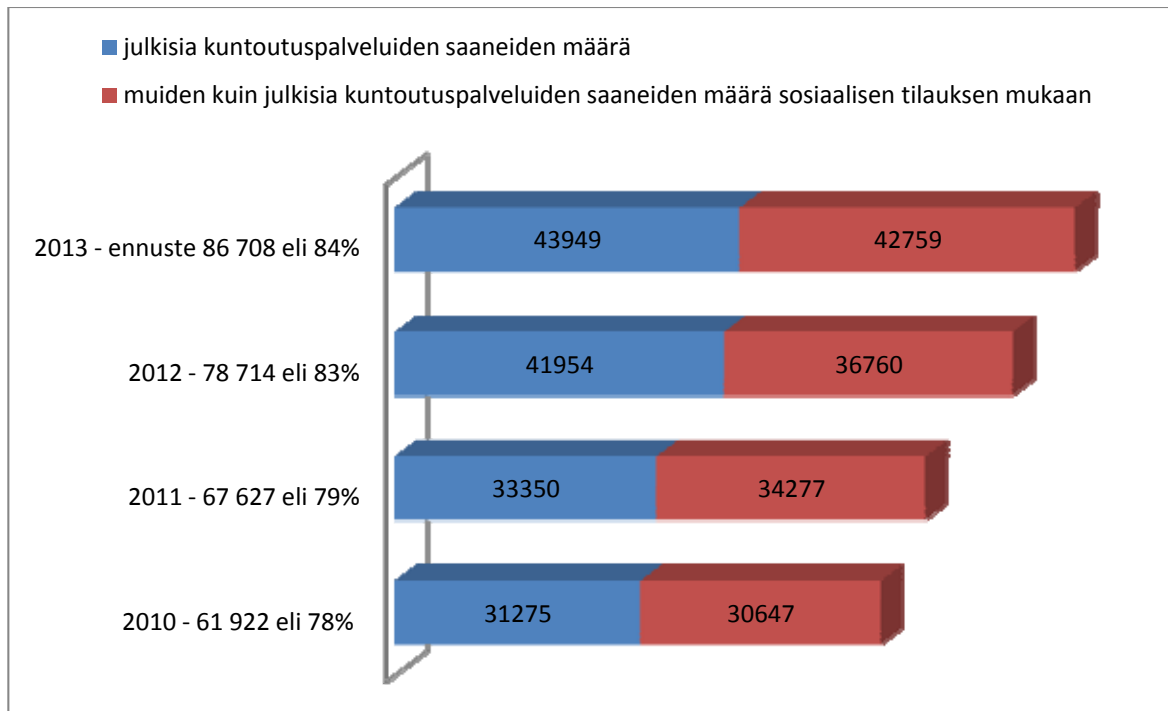
¹³ Lähde: <http://www.dszn.ru/about/info/press/smi/9860/>

¹⁴ Lähde: www.icmos.ru/press/14629-press-konferentsiya-vladimira-petrosyana/

kusta, mikä kattaa vuoteen 2016 menneessä 97 -100 % vammaisten kuntoutustarpeesta. Vuonna 2011 kuntoutuskeskusten määrä kattoi 79 % vammaisten kuntoutustarpeesta.¹⁵

Seuraavassa kuviossa on esitelty Moskovassa kuntoutuspalveluja saaneiden vammaisten määrä vuosina 2010–2013. Vuoden 2013 luvut ovat ennuste.

Kuvio 1. Moskovassa kuntoutuspalveluja saaneiden vammaisten määrä vuosina 2010–2013

Lähde www.molnet.ru/mos/ru/disabled_persons/o_81514

Tämän tilaston mukaan nykyään Moskovassa kuntoutuspalvelut eivät kata kaikkia vammaisia. Yli puolet kuntoutuspalveluista hankitaan sosiaalisen tilauksen mukaan julkisen sosiaalipalvelujärjestelmän ulkopuolelta.

Venäjän lain mukaan № 181-FZ valtio takaa kaikille vammaisille federaation luettelon mukaan kuntoutustoimenpiteiden toteuttamista, teknisiä apuvälineitä ja palveluiden saamisen valtionbudjetista. Vuodesta 2011 Moskovassa toimii resurssikeskus esittelytilana. Siellä on mahdollista henkilökohtaisesti valita nykyaikaisia apuvälineitä ja kuntoutuslaitteita. Vuosina 2012–2016 Moskovan budjetista tullaan käyttämään 7,6 miljardia ruplaa apuvälineiden hankintaan.¹⁶ Fysioterapian laitteiden ja apuvälineiden vienti Venäjälle lisää mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille menestyä Venäjällä näiden tavaroiden toimittajina.

Vammaisille käynti kuntoutuslaitoksessa on pakollinen toimenpide, mutta kuitenkin vain enintään kerran vuodessa. Lisämaksusta voi käydä useammin. Venäjällä ei ole riittävästi kuntoutuslaitoksia. Moskovan hallinnon sosiaalikehitysohjelman puitteissa lapset pääsevät kuntoutukseen ulkomaille. Kysyntä kasvaa jatkuvasti erilaisiin kuntoutuspalveluihin. Vammaiset henkilöt saavat harvoin kotipaikkakunnallaan riittävää ja tehokasta kuntoutusta julkiselta puolelta.

¹⁵ Город равных возможностей, www.molnet.ru/mos/ru/disabled_persons/o_81514

¹⁶ Lähde: www.molnet.ru/mos/ru/disabled_persons/o_81514

Kuntoutuslaitoksia, jotka ovat erikoistuneet vaativiin hoitoihin, ei ole paljon. Suurin osa näistä kuntoutuslaitoksista on Neuvostoliiton aikaisia julkisia parantoloita. Näissä parantoloissa tarjotaan erilaisia hoitopalveluita ikääntyneille ja vammaisille. Lisäksi tarjotaan leikkausten jälkeistä kuntoutusta ja hyvinvointipaketteja yksityisille asiakkaille. Venäjällä toimii noin 2000 parantolaa, joissa on 450 000 asiakaspaikkaa.¹⁷ Monien parantoloiden varusteiden modernisointia ei ole tehty pitkään aikaan. Tästä syystä asiakkaat lähtevät usein hoitoon ulkomaille. Parantola eli sanatorio on sairaanhoitolaitos, jossa lievästi sairaita ja toipilaita kuntoutetaan levon, sopivan ravinnon, ulkoilun ja kylpyjen avulla.

Vammaiset aikuiset pääsevät hoitoon kotimaisiin parantoloihin maksuttomasti joka toinen vuosi valtion kustannuksilla. Venäjän Sairausvakuutusrahaston omistuksessa on omia parantoloita, joihin vammaiset pääsevät hoitoon. Sairausvakuutusrahaston maksamat matkapaketit kuntoutushoitoon asiakkaat hakevat omalta asuinpaikkakunnalta poliklinikan kautta. Vammaisilla on myös mahdollisuus saada korvaus rahana ja lähteä parantolaan omalla kustannuksellaan.

Useimmissa tapauksissa asiakkaat ostavat matkajärjestäjiltä valmiita hoitopaketteja kotimaan tai ulkomaan parantoloihin ja kuntoutuslaitoksiin kuntoremontteihin 2-4 viikoksi. Venäjän matkajärjestäjillä on myynnissä terveys- ja hyvinvointimatkapaketteja kuntoutuspalveluihin sekä aikuisille että lapsille esimerkiksi Ukrainaan, Valko-Venäjälle, Bulgariaan, Tshekkiin, Israeliin, Unkariin, Viroon ja Saksaan. Yleensä hintaan kuuluvat matka- ja majoituskulut, ateriat ja perushoidot sairaudesta riippuen. Asiakkailta on vielä mahdollisuus muuttaa kuntoutusohjelmaa paikallisen lääkärin määräyksen perusteella.

Viime aikoina Venäjän hyvinvointipalvelumarkkinoille on tullut yksityisiä kuntoutuslaitoksia, jotka tarjoavat korkealaatuisia ja kalliita kuntoutuspalveluita hoitolaitoksissa, mm. kuntoutuminen leikkausten ja onnettomuuksien jälkeen. Erikoistumisesta riippuen näissä kuntoutuslaitoksissa tarjotaan esimerkiksi seuraavia hoitoja ja palveluita:

- lyhyt- tai pitkäaikainen sairaanhoito, majoituspalvelut
- neurologiset kuntoutus- ja hoitopakettit (esim. AVH, MS, Parkinson ja aivovammat)
- leikkausten jälkeinen kuntoutuminen (esim. lonkka-, polvitekonivelleikkaukset)
- geriatrinen kuntoutus
- lääkäri- ja laboratoriopalvelut, diagnostiikka
- fysioterapeuttiset palvelut (hieronta, vesihieronta, parafiinihoidot, savihoidot, lämpö- ja valohoidot jne.)
- liikunta, kuntosalin, uimahallin ja porealtaan käyttö
- kinesteettinen oppiminen
- laser- ja magneettihoito
- akupunktio
- infrapunasauna
- ultraäänihoito
- hiilihapon kylpyammeet
- vartalohoidot
- hirudoterapia (iilimadon eli verijuotikashoito)
- balneoterapia (radon, rikkivedyn, bromin, merisuolan kylpyammeet, vesihieronta)
- vapaa-ajan ohjelma jne.

¹⁷ Социальный туризм, www.rv.ryazan.ru/news/2013/12/17/23809.html

Kuntoutuslaitoksen hintataso vuonna 2013 yksityisellä puolella Venäjällä oli 10 000 - 20 000 ruplaa eli 250 - 450 euroa vuorokaudessa, johon kuuluu kaikki kustannukset. Hoidon aika on vähintään 2 viikkoa. Laitoksessa potilaalle laaditaan henkilökohtainen ohjelma. Terveystilasta riippuen määritetään hoitosuunnitelma. Hoitopakettiin kuuluvat, esimerkiksi majoituspalvelut, ateriat, lääkäreiden ohjaus (kuntoutuslääkäri, fysioterapeutti, neurourologi, puheterapeutti, neuropsykologi, sairaanhoitaja), hoitopalvelut, sairaanhoito, lääkkeet ja apuvälineet, liikunta, harrastuksien ja vapaa-ajan ohjelma jne.

3.2 Hoito- ja kuntoutuspalvelut vammaisille lapsille

Vuodesta 1992 Venäjällä oli hyväksytty yli 300 lakia, presidentin asetusta ja ministeriön määräystä, joiden tarkoituksena on vammaisten lasten elinolojen parantaminen. Tärkeät säännökset sisältyvät Venäjän perustuslakiin ja Perheen lakikokoelmaan sekä seuraaviin lakeihin ”Venäjän sosiaalipalvelun perusteista”, ”Vammaisten sosiaaliturvasta Venäjällä”, ”Koulutuksesta”, ”Lisätakuun vammaisten orpojen lasten sosiaaliturvasta” jne.

Alla olevassa tekstissä käsitellään tarkemmin miten järjestelmä toimii käytännössä ja miten venäläisten vammaisten lasten kuntoutustoimenpiteitä toteutetaan.

Tilastojen mukaan Venäjällä on yli 12 miljoona vammaista eli 9,2 % koko väestöstä. Vammaisten lasten määrä on 576 000 henkeä. Suurin osa heistä asuu omassa perheessä. 35:ssä federaationsubjektissa toimii yli 1200 organisaatiota, jotka järjestävät sijaisperhetoimintaa. Vuoteen 2015 mennessä tavoitteena on, että tämä järjestelmä toimisi jokaisessa federaatiosubjektissa.

Tilastojen mukaan vuonna 2013 Venäjällä toimi 132 sosiaalipalvelun lasten hoitolaitosta, joista 122 kehitysvammaisten lastenkotia ja 10 fyysisesti vammaisten lastenkotia. Niissä asuu ja saa sosiaalipalveluja 23 000 lasta. Venäjällä on 1500 lastenkotia (4-18 v.), jossa asuu 67 000 lasta, 240 vauvankotia (0-4 v.), yli 300 sisäoppilaitosta orvoille lapsille, yli 700 turvakotia ja 750 alaikäisten sosiaalikutoutuskeskusta.

Jos lapsi joutuu lastenkotiin, hän viettää ensimmäiset 4 vuotta vauvakodissa. Sen jälkeen terveet lapset siirtyvät asumaan koulutusjärjestelmän laitoksiin ja vammaiset sosiaalihuollon laitoksiin, joissa ei edellytetä mitään kolutusta. 18 vuotta täyttänyt nuori aikuinen siirtyy pois lastenkodista. Työkyvyttömät vammaiset nuoret siirtyvät aikuisten sosiaalihuollon laitoksiin.

Jos vammaisen lapsi asuu perheessä, hänelle tarjotaan laitoshoidon palveluita tilapäisesti ja käynnistetään kuntoutustoimenpiteitä sosiaalipalvelukeskuksissa.

Sosiaalipalvelun ylläpitämiin lasten hoitolaitoksiin kuuluvat kehitysvammaisten hoitolaitokset, kuntoutuskeskukset ja sosiaalipalvelukeskukset. Sosiaalipalvelujärjestelmässä vammaisille lapsille tarjotaan hoitolaitosten ja päivähoitoyksiköiden palveluita sekä avopalveluita seuraavissa toimipai-koissa:

- Kehitysvammaisten lasten hoitolaitokset

Kehitysvammaisten hoitolaitoksien palvelut on tarkoitettu sekä vakinaisesti että tilapäisesti asuville 4-18-vuotiaille lapsille. Palveluun sisältyvät sosiaali- ja terveyspalvelut, joiden tarkoituksena on tarjota lapsille erilaisia hoito-, terveys- ja tukipalveluita sekä arjen sopeutumisen palveluita. Hoitolaitoksissa vammaisille lapsille on järjestetty sosiaalisen kuntoutuksen toimintaa ja lapsille opetaan elämän perustaitoja, itsepalvelun osaamista, käyttäytymistä kotona ja julkisissa tiloissa.

- Kuntoutuskeskukset

Kuntoutuskeskukset tarjoavat kuntoutuspalveluita kaikenikäisille kehitysvammaisille lapsille. Lisäksi keskuksissa saa olla muita sosiaalipalvelujen osastoja, esim. päivähoito, laitoshoido, psykologisten ja pedagogisten palveluosasto, terveys ja sosiaalipalveluiden osasto ja muita.

- Sosiaalipalvelukeskukset perheille

Perheen sosiaalipalvelukeskukset on tarkoitettu perheille lapsineen sekä vaikeaan elämäntilanteeseen joutuville ihmisille. Keskuksissa tarjotaan oikeudellisia ja psykologisia palveluita. Keskuksessa saattaa olla muita osastoja kuten asiakkaan vastaanotto, neuvonta-osasto, kehitysvammaisten kuntoutusosasto, hoitolaitos (sosiaalinen majoitus), psykologisen ja pedagogisen tukiosasto.

Vammaisen lapsen kuntoutuksen järjestäminen ja toteuttaminen sekä kuntoutustoimenpiteisiin liittyvien perheen kustannusten korvaus perustuvat henkilökohtaiseen kuntoutusohjelmaan, jonka sisältö on määritelty Venäjän lain mukaan № 181-FZ. Jokaiselle vammaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen sosiaalikutoutusohjelma, jonka perusteella määritetään tarvittavat kuntoutustoimenpiteet ja palveluiden tuottajat. Henkilökohtainen kuntoutusohjelma on suosituksenomainen ja vammaisella henkilöllä tai hänen huoltajallaan on oikeus hylätä se.

Lain mukaan kuntoutustoimenpiteisiin kuuluvat:

- kuntoutus- ja terveystalvelut
- apuvälineet ja proteesit
- koulutus, ammatinvalinta, työhön valmennus
- sosiaalipsykologinen ja -pedagoginen arjen tuki
- hyvinvointi ja urheilu

Valtio takaa lain mukaan kaikille vammaisille federaation luettelon mukaan kuntoutustoimenpiteiden toteuttamista, teknisiä apuvälineitä ja palveluita valtionbudjetista. Valtio on velvollinen korvaamaan rahallisesti ulkopuoliselta tuottajalta hankitut palvelut ja laitteet, jos ne on määritelty henkilökohtaisessa ohjelmassa. Kuntoutustoimenpiteiden, teknisten apuvälineiden ja palveluiden luettelon hyväksyy Venäjän hallinto. Käytännössä asiakkaille tarjotaan henkilökohtaisen ohjelman mukaan niitä palveluita, joita on mahdollista saada asuinpaikalla. Jos asiakas tarvitsee palveluita, joita ei ole kotikunnalla, asiakas jonottaa kiintiötä, jonka perusteella on mahdollisuus lähteä hoitoon ja kuntoutukseen Moskovaan tai Pietariin.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu perheiden ja lasten sosiaalipalvelualan organisaatioiden määrät Venäjällä vuonna 2006 ja 2011, mukaan lukien lasten kuntoutuskeskusten määrät.

Taulukko 3. Perheiden ja lasten sosiaalipalvelutuottajien määrät 2006–2011

	Venäjä		Moskova		Pietari	
	2006	2011	2006	2011	2006	2011
Perheen ja lasten sosiaalipalvelukeskus	483	508	21	25	2	16
Psykologis-pedagoginen keskus	16	17	1	0	0	0
Sosiaalipalvelun hätäkeskus	17	6	0	0	0	0
Alaikäisten sosiaalikutoutuskeskus	658	762	4	7	8	7
Lasten turvakoti	482	283	9	6	3	2
Hoidottomien lastenkeskus	7	35	7	0	7	0
Lasten kuntoutuskeskus	284	272	1	2	4	14
Sosiaalipalvelukeskus	286	239	9	83	3	0
Keskitetty sosiaalipalvelukeskus	707	847	41	9	16	6
Miesten hätäkeskus	3	2	0	0	1	0
Naisten hätäkeskus	22	21	2	1	3	1
Muut perheen ja lasten sosiaalipalvelun toimipaikat	169	155	0	2	6	6

Lähde www.fedstat.ru/indicator/data.do?id=41610&referrerType=1&referrerId=1633189

Vammaisille lapsille tarjotaan sosiaalista kuntoutusta, mutta käytännössä Venäjällä ei ole tehokasta kuntoutusjärjestelmää. On vaikea saada muita palveluita, esim. koulutuspalveluiden järjestäminen kotiin tai tarvittuja terveys- ja hoitopalveluita.

Vuonna 2011 Moskovassa oli 28 700 vammaista lasta. Vuosittain vammaisten lasten määrä on kasvanut 1000 henkilöllä.¹⁸

Terveysministeriön tilaston mukaan vuonna 2010 Venäjällä oli 71 429 CP-vammaista lasta iältään 0-14 -vuotiasta ja 15-17 -vuotiaita oli 13 655 lasta. Epävirallisen tilaston mukaan Venäjällä asuu yli puoli miljoonaa 1-18 -vuotiasta CP-vammaista lasta.¹⁹ Moskovassa on käynnistynyt kuntoutusohjelma CP-vammaisille ja muille kehitysvammaisille lapsille ja nuorille. Moskovan hallinnon kustannuksilla CP-vammaiset lapset pääsevät ulkomaalaiseen kuntoutuskeskukseen.²⁰ Kuntoutuspalvelut ulkomailla järjestetään valtionbudjetista ja viranomaiset solmivat sopimuksia ulkomaalaisten yritysten kanssa vammaisten lasten kuntoutuspalveluista. Vuonna 2013 2000 moskvalaista CP-

¹⁸ Lähde: www.kidsunity.org/med/1433-v-moskve-usilivayut-podderzhku-semey-vospityvayuschih-detey-invalidov.html

¹⁹ Lähde: www.dobroserdie.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1226&Itemid=677

²⁰ Lähde: www.uszn-cao.ru/Otdyh_2012.html

vammaista lasta sai terveys- ja kuntoutuspalveluita Sloveniassa ja 500 lasta Ukrainassa. Lisäksi 990 lasta on käyttänyt kuntoutuspalveluita vuodesta 2007 lähtien Unkarissa. Muissa federaationsubjekteissa myös on käynnistetty sosiaaliohjelmia, joiden avulla lapset pääsevät hoitoon ulkomaisiin kuntoutuskeskuksiin.

4. Mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille

4.1 Venäläinen potentiaalinen asiakas

Federaatiosubjekteissa ei riitä julkisia kuntoutuskeskuksia sekä lapsille että aikuisille ja sosiaalipalvelualan yritystoiminta kehittyy hitaasti. Vammaisten ja ikääntyneiden kuntoutushoidon kulttuuri ulkomailla on paljon kehittyneempää kuin Venäjällä. Tämä johtuu siitä, että Neuvostoliiton aikaan kuntoutustoimenpiteet kohdistettiin loukkaantuneisiin sotilaisiin ja virkamiehiin. Lasten ja aikuisten parantolat sekä leirit ja lomakeskukset, joissa työntekijät saivat hyvinvointipalveluita, olivat valtiolisten organisaatioiden omistuksessa. Neuvostoliiton hajottua näiden palveluiden saanti on muuttunut.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana Venäjällä on syntynyt paljon yksityisiä kuntoutuslaitoksia, joissa toimii ammattitaitoisia ja kokeneita lääkäreitä. Monet ihmiset eivät kuitenkaan tiedä niistä, koska kustannukset laajamittaiseen markkinointiin ovat liian korkeat eikä ihmisillä ole vielä kykyä etsiä, valita ja verrata tarjottuja palveluita. Ulkomaisten kuntoutuspalveluiden imago houkuttelee asiakkaita valitsemaan palvelut muualta kuin kotimaasta.

Asiantuntijoiden arvioiden mukaan vuonna 2011 noin 70 000 ihmistä käytti eurooppalaisia hoitopalveluita noin miljardin dollarin arvosta²¹. Saksalaiset ja israelilaiset klinikat ovat olleet pitkään Venäjän markkinoilla. Venäläisiä houkuttelee ulkomailla hoidon pienemmät kustannukset, paremmat hoitotulokset ja luottamus ulkomaalaisiin lääkäreihin. Saksan klinikoilla on pitkä kokemus venäläisten asiakkaiden kuntoutuspalveluista. Hoidon keskihinta saksalaisilla klinikoilla on 800–1000 euroa vuorokaudessa, mutta Sveitsissä ja Iso-Britanniassa hinta on vielä kalliimpi.²²

Liettuassa tarjotaan hoitolaitoksissa intervallihoitajaksoja venäläisille ja muille ulkomaalaisille vanhuksille ja vammaisille.²³ Neuvostoliiton ajoista alkaen maassa on toiminut parantoloiden tyyppisiä hoitolaitoksia, jotka houkuttelevat venäläisiä vanhuksia hoitoon tarjoten heille eri hoitovaihtoehtoja majoituksineen, hoito- ja hoivapalveluineen. Muiden maiden toimintamallit tulisi myös hyödyntää kansainvälistymisessä ja viennin edistämisessä. Venäjän kulttuuri ja terveydenhuollon taso eroavat jonkin verran Suomesta ja länsimaista. Oman tuotteen ja palvelun soveltuvuus sekä asiakkaiden tarpeet kannattaa selvittää etukäteen. Lisäksi venäläisen kulttuurin tuntemus on kilpailuetu Venäjän markkinoilla. Suomalaisten on hyvä tuntea naapurinsa sekä tutustua venäläiseen kulttuuriin ja tapoihin.²⁴

Suomessa on pitkä kokemus kuntoutuspalveluiden sisällön kehittämisestä. Geriatriinen kuntoutus, aikuisten ja lasten fysioterapia, urheilufysioterapia ja alan apuvälineiden vienti ovat erityisosaamisalueita, joille on kova kysyntä venäläisillä itse maksavilla asiakkailla. Lisäksi hoito- ja hoivapalve-

²¹ Lähde: www.rg.ru/2012/06/05/medicina.html

²² Реабилитация за границей. Плюсы и минусы восстановительного лечения за рубежом? www.kp.ru/guide/reabilitatsija-za-rubezhom.html

²³ Lähde: www.marve.info/en/

²⁴ Venäläisen kulttuurin tuntemuksesta kilpailuetu <http://kauppakamari.fi/kansainvaliset-asiat/artikkelit/venalaisen-kulttuurin-tuntemuksesta-kilpailuetu/>

luiden ja kuntoutuspalveluiden kilpailukykyiset hinnat, korkea henkilöstön koulutustaso ja osaaminen antavat hyvät mahdollisuudet suomalaisille sosiaalipalveluyrityksille toimia kansainvälisillä markkinoilla.

Potentiaalinen asiakas on itse palveluista maksava asiakas, joka hakee korkealaatuisia palveluita ulkomailta. Venäjän sosiaalipalvelujärjestelmän analyysi näyttää sitä, että Venäjällä kaikkein eniten kysyntää on vammaisten aikuisten ja lasten kuntoutus- ja fysioterapiapalveluille. Asiakkaita myös kiinnostaa leikkausten jälkeinen kuntoutus (selkäranka, lonkka, olkapää, polvi), neurologinen (sydäninfarkti, aivoinfarkti, aivovammat) ja geriatrinen kuntoutus sekä kuntoutuspalvelut onnettomuuksien ja urheiluvammojen jälkeen. Lisäksi erilaiset kuntoremontit ja hyvinvointipalvelut kiinnostavat venäläisiä yksityisiä asiakkaita ja yrityksiä. Potentiaaliset asiakkaat ylläpitävät terveellistä elämäntapaa ja pitävät huolta hyvinvoinnistaan sekä he tulevat mielellään perheen kanssa lomalle.

Ensisijaisesti yritysten tulee valita suunta ja keskittyä niihin palveluihin, joita voisivat tarjota ulkomaalaisille asiakkaille. Tärkeää on määritellä kohderyhmä, asiakkaiden tarpeet ja myyntikanavat.

4.2 Sosiaali- ja terveyspalvelujen myyntikanavat

Yleensä venäläiset lähtevät Suomeen itsenäisesti tai matkajärjestäjien kautta. Venäjän rajan läheisyys helpottaa palveluihin hakeutumista Suomeen. Tiedot palveluista löytyvät erilaisilta verkkosivuilta, matkanjärjestäjien, yhteistyöpartnerien ja tuttavien suositusten kautta.

Markkinointi venäjän kielellä on välttämättömyys. Lehtimainokset, esitteet, bannerit, verkkosivut, sosiaaliset mediat ja online-neuvonta venäjän kielellä edistävät yritysten palveluiden myyntiä. Palveluiden valintaan vaikuttavat positiivisesti myös yritysten hyvä imago, asiakaspalautteet, mestarikurssien järjestäminen ja tuotteiden esittely. Osallistuminen messuille ja seminaareihin, matkajärjestäjien tutustumiskäynti yritysten palveluihin, yhteistyö Venäjän sosiaali- ja terveyspalveluyritysten, klinikoiden ja urheiluseurojen kanssa lisäävät näkyvyyttä ja laajentavat mahdollisuuksia Venäjän markkinoilla.

Lisäksi venäläiset ovat varanneet matkoja ulkomaille matkajärjestäjiltä, joiden pääkonttorit sijaitsevat Moskovassa ja Pietarissa ja joilla on tuhansia sivuosastoja federaatiosubjekteissa muodostaen laajemman verkoston. Venäjällä matkajärjestäjät ovat erikoistuneet sekä loma- että terveysmatkoihin. Matkajärjestäjille pitää esitellä selkeästi palveluiden sisältö. On tärkeää markkinoida yritysten palveluita sekä venäläisille että suomalaisille matkajärjestäjille. Edullisempaa olisi myydä sekä henkilökohtaisia ohjelmia että valmiita matka- ja hoitopaketteja, jotka sopisivat kaikille asiakkaille.

Mitä tarkoittaa matkapaketti ja mitä se sisältää? Se on hoito-ohjelma tai palvelupaketti erilaisille ryhmille (lomailijoille, vammaisille, vanhuksille, urheilijoille, yhteisöasiakkaille jne.). Tuote voi sisältää majoituksen, hoidon, kuntoutuksen, kuntoremontin, vapaa-ajan ohjelman ja aikataulun muutamasta päivästä viikkoon tai kahteen. Lisäksi tarjotaan maksullisia lisäpalveluita asiakkaan toiveiden mukaan (terveystarkastus- ja diagnostiikkapaketit, hammas- ja kauneushoito, SPA-hoidot, lääkärin neuvonta, apuvälineet, lääkkeet ja reseptit jne.).

Viranomaisten rooli kansainvälistymisessä on myös tärkeää. Venäläiset viranomaiset myös ovat kiinnostuneet sekä tuotteiden että julkisten palveluiden kehittämisen yhteistyöstä ulkomaalaisten palvelutuottajien, teknologiayritysten ja koulutusorganisaatioiden kanssa.

5. Lähteitä

Puolustusministeriö. Haasteiden Venäjä. 2008, www.defmin.fi/files/1232/Haasteiden_Venaja.pdf

Sosiaalipalvelut. Toimialaraportti 5/2012, www.toimialaraportit.fi

Terveyspalvelut. Toimialaraportti 10/2011, www.toimialaraportit.fi

Единая межведомственная информационно-статистическая система, www.fedstat.ru

Каждый третий гражданин РФ находится в пенсионном возрасте, www.finam.info/news/v-rf-zafiksirovano-rekordnoe-chislo-pensionerov/

Козлова М.В. О системе учреждений и предприятий социального обслуживания в Российской Федерации, www.cyberleninka.ru/article/n/o-sisteme-uchrezhdeniy-i-predpriyatij-sotsialnogo-obsluzhivaniya-v-rossiyskoj-federatsii

Москва не откажется от реабилитации детей с ДЦП за рубежом, www.rg.ru/2012/12/27/reabilitacia.html

Московских детей-инвалидов с августа будут направлять на реабилитацию в Израиль, www.interfax-russia.ru/Moscow/news.asp?id=420190&sec=1668

Приказ Минсоцзащиты РФ от 15.09.95 n 218 "О порядке и условиях зачисления на социальное обслуживание на дому", www.zakonbase.ru/content/nav/15148

Проект Федерального закона "Об основах социального обслуживания населения в Российской Федерации", www.base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=PRJ;n=95122;dst=0

Реабилитационные центры России, www.mxkr.ru/ru/reabilitatsionnye_tsentry

Состояние и перспективы развития системы социальной защиты в России, www.iep.ru/files/text/working_papers/Nauchnie_trudi_%E2%84%96156.pdf
Фонд социального страхования Российской Федерации, www.fss.ru

Федеральный закон от 10.12.1995 N 195-ФЗ (ред. от 25.11.2013) "Об основах социального обслуживания населения в Российской Федерации", www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_154754/

Федеральный закон от 02.08.1995 N 122-ФЗ (ред. от 25.11.2013) "О социальном обслуживании граждан пожилого возраста и инвалидов", www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_154757/

Федеральный закон от 12.01.1995 N 5-ФЗ (ред. от 25.11.2013) "О ветеранах", www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_154881/

Федеральный закон от 24.11.1995 N 181-ФЗ (ред. от 28.12.2013) "О социальной защите инвалидов в Российской Федерации", www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_156792/